SERV
sterk door overleg

Advies

Ontwerp Vlaams doelstellingenkader 2030

Brussel, 3 april 2018

Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen • Wetstraat 34-36, 1040 Brussel • T +32 2 209 01 11
info@serv.be • www.serv.be

Adviesvraag: VIZIER2030 – Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen

Adviesvrager: Geert Bourgeois - Vlaams Minister-President en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

Ontvangst adviesvraag: 12 maart 2018

Adviestermijn: 30 dagen

Decretale opdracht: SERV-decreet 7 mei 2004 art. 20 (SAR-functie)

Goedkeuring raad: 3 april 2018

Contactpersoon: Wim Knaepen – wknaepen@serv.be
Peter Van Humbeeck – pvhumbeeck@serv.be

SERV
sterk door overleg

De heer Geert Bourgeois
Minister-president van de Vlaamse regering en Vlaams minister van Buitenlands Beleid en Onroerend Erfgoed

Martelaarsplein 19
B-1000 BRUSSEL

contactpersoon	**ons kenmerk**	**Brussel**
Wim Knaepen wknaepen@serv.be	SERV_20180403_doelstellingenkader_2030_wk	3 april 2018

VIZIER2030 – Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen

Mijnheer de minister-president

U hebt de SERV op 12 maart 2018 om advies gevraagd over de visienota “VIZIER2030 – Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen”. Met deze visienota wordt invulling gegeven aan het tweede onderdeel van de Vlaamse SDG-implementatieagenda, nadat de Vlaamse regering in een eerste fase met ‘Visie 2050’ op 25 maart 2016 haar lange termijnvisie heeft afgestemd op de SDG’s.

De SERV vindt het positief dat de Vlaamse regering met ‘Vizier2030’ een aanzet tot doelstellingenkader 2030 doet en dit in interactie met de adviesraden en nadien in onderhandelingen met de VESOC-partners en de Verenigde Verenigingen. De SERV vraagt dat op korte termijn met de betrokkenen wordt samen gezeten om dat verdere proces uit te tekenen.

In afwachting daarvan bevat dit advies een aantal vragen en aandachtspunten voor de ontwerpversie die als startpunt moet dienen voor dat overleg. Het voorliggende ontwerp is volgens de SERV immers niet klaar om te fungeren als basis voor die volgende stap. De SERV vraagt tevens om te waken over de kwaliteit en voortgang van de lopende beleidsprocessen voor de 2030-doelstellingen die later zouden worden toegevoegd.

Hoogachtend

Pieter Kerremans	Hans Maertens
administrateur-generaal	voorzitter

Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen • Wetstraat 34-36, 1040 Brussel • T +32 2 209 01 11
info@serv.be • www.serv.be

Inhoud

Inhoud **4**

Krachtlijnen **5**

Advies **6**

1 Inleiding **6**

2 Bemerkingen bij het proces **6**

3 Bemerkingen bij de voorgestelde doelstellingen **7**

Leg een sterkere Vlaamse focus op wat voor Vlaanderen belangrijk is 7

Zorg voor een nadere onderbouwing van de voorgestelde 2030-doelstellingen 9

Koppel nu reeds indicatoren aan de 2030-doelstellingen 10

Zorg voor afstemming met de Europese doelstellingen voor 2030 en met de internationale SDG-indicatoren 11

Maak de goede integratie van de nog ontbrekende 2030-doelstellingen uit lopende processen mogelijk 11

4 Bijlage: evaluatie van het transformatiegehalte **13**

Krachtlijnen

De SERV vindt het positief dat de Vlaamse regering met 'Vizier2030' een aanzet geeft om te komen tot een Vlaams doelstellingenkader 2030. De SERV verwelkomt tevens dat dit in interactie met de strategische adviesraden gebeurt en dat vervolgens, na verwerking van de adviezen, zal worden overlegd met de VESOC-partners en de Verenigde Verenigingen om te komen tot onderbouwde en breed gedragen doelstellingen voor 2030. De SERV vraagt dat op korte termijn met de betrokkenen wordt samen gezeten om de verdere werkwijze uit te tekenen, zowel inhoudelijk als qua timing en aanpak.

In afwachting daarvan bevat dit advies een aantal vragen en aandachtspunten voor de ontwerpversie die als startpunt moet dienen voor dat overleg met de VESOC-partners en de Verenigde Verenigingen. Het voorliggende ontwerp is immers niet klaar om te fungeren als basis voor die volgende stap.

Concreet vraagt de SERV om

1. de 2030-doelstellingen meer te laten samen sporen met de specifiek voor Vlaanderen belangrijke kansen en uitdagingen. Een vergelijkende analyse tussen Vizier2030, het Pact 2020 en de SERV-Platformtekst bevestigt dat het 2030-doelstellingenkader een bruikbare aanzet biedt om in te spelen op de toekomstige ontwikkelingen en uitdagingen, maar dat voor onder andere arbeidsmarkt, innovatie of digitalisering belangrijke aspecten nog onderbelicht zijn;
2. de voorstellen te motiveren en te onderbouwen om de verdere maatschappelijke discussie goed te kunnen voeren. Een analyse van de realisatiegraad van de Pact 2020 doelstellingen is daarbij van belang, evenals een inschatting van de 'afstand tot doel' en van de haalbaarheid van acties om het doel te bereiken. Het vooropgestelde stappenplan voor de SDG-implementatieagenda moet dus veel minder lineair verlopen dan nu het geval is;
3. de 2030-doelstellingen nu reeds te koppelen aan een indicatorenset. Het is immers pas als er zicht is op de indicatoren dat duidelijk zal worden hoe bepaalde begrippen en doelstellingen beleidsmatig zullen worden vertaald;
4. te verduidelijken hoe de voorgestelde 2030-doelstellingen voor Vlaanderen zich verhouden tot de Europese engagementen, discussies en indicatoren. Dat moet mee toelaten om het ambitieniveau in de voorgestelde doelstellingen beter te objectiveren en het beleid af te stemmen op het Europese beleidsniveau en de Europese beleidsprioriteiten van de toekomst;
5. de kwaliteit en voortgang van de lopende beleidsprocessen (Energie- en Klimaatplan, Mobiliteitsplan, Beleidsplan Ruimte Vlaanderen, …) te verzekeren. Vandaag lijken niet alle lopende processen voldoende onderbouwd, transparant en participatief (met betrokkenheid van o.a. sociale partners) én met een adequaat tijdspad te verlopen om een goede integratie van de nog ontbrekende 2030-doelstellingen mogelijk te maken.

Advies

1 Inleiding

De SERV werd op 12 maart 2018 om advies gevraagd over de visienota “VIZIER2030 – Een 2030-doelstellingenkader voor Vlaanderen”. Deze visienota kadert in de implementatie van de VN-Agenda Duurzame Ontwikkeling 2030 op Vlaams niveau .

In het najaar van 2015 formuleerden de Verenigde Naties de VN-resolutie ‘Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development’. Deze Agenda Duurzame Ontwikkeling 2030 (2030-ADO) bevat een oproep aan de lidstaten om werk te maken van de implementatie van de Sustainable Development Goals (SDG’s). Hoewel die SDG’s en hun targets ‘geïntegreerd en ondeelbaar, mondiaal en universeel toepasbaar zijn’, moet die implementatie ook rekening houden met de verschillende realiteiten, capaciteiten en ontwikkelingsniveaus van de lidstaten en de specifieke nationale/regionale beleidslijnen en prioriteiten.

In antwoord op deze VN-oproep tekende de Vlaamse Regering een SDG-implementatieagenda uit met onderstaande stappen:

1. Het ontwikkelen van een duidelijke lange termijnvisie afgestemd op de SDG’s
2. Het vertalen van de visie naar een Vlaams SDG-kader en de definiëring van Vlaamse 2030-doelstellingen
3. De implementatie van de 2030-doelstellingen
   3.1. Analyseren van de doelafstanden
   3.2. Bepalen en uitvoeren van remediërende acties
   3.3. Ondersteunen van goede praktijken
4. Het ontwikkelen van een aangepast monitorings- en rapporteringssysteem
5. Het integreren van de SDG’s in de interne werking, het management en de instrumenten van de overheidsinstellingen
6. Samenwerking met de steden, gemeenten en provincies
7. Het voeren van een aangepast belanghebbendenmanagement

Met de ‘Visie2050: Een lange termijnstrategie voor Vlaanderen’ realiseerde de Vlaamse Regering het eerste onderdeel van de implementatieagenda. Met ‘Vizier2030’ wordt invulling gegeven aan het tweede onderdeel.

De ontwerpversie die thans voor advies voorligt, zal worden aangepast na het advies van de SERV en de strategische adviesraden. Daarover volgt dan overleg tussen de Vlaamse regering, de VESOC-partners en de Verenigde Verenigingen om te komen tot een finaal en breed gedragen Vlaams doelstellingenkader 2030. Gelet op dit verdere traject beperkt dit advies zich tot een reactie van de SERV op hoofdlijnen.

2 Bemerkingen bij het proces

De SERV waardeert dat de Vlaamse regering met ‘Vizier2030’ een aanzet voor een Vlaams doelstellingenkader 2030 doet. De Vlaamse regering geeft hiermee gehoor aan de oproep van de VN om zich in te schrijven in de VN agenda duurzame ontwikkeling via de vertaling van de globale 17 SDG-doelstellingen naar eigen doelstellingen en beleid. De Vlaamse regering komt

hiermee ook tegemoet aan de vraag van de SERV om de visie 2050 te concretiseren voor 2030[1]. Een lange termijnvisie die als legislatuuroverschrijdend referentiekader wil fungeren behoeft immers een vertaalslag naar concretere doelstellingen en ambities voor de kortere termijn. De 'Platformtekst 2030' van de SERV was bedoeld om hieraan bij te dragen en werd inmiddels deels verder uitgediept in de SERV-visienota 'De transitie naar een digitale samenleving: aanzet voor een integrale beleidsagenda'.

De SERV onderschrijft de ambitie van de Vlaamse regering om via een intensief interactieproces tot onderbouwde en breed gedragen doelstellingen voor 2030 te komen. De SERV heeft in een brief[2] van 12 juni 2017 zijn kijk gegeven op het initieel vooropgestelde proces en waardeert dat de Vlaamse regering nadien als gevolg daarvan de timing en stappen heeft bijgesteld. De SERV vindt daadwerkelijke co-productie, overheid samen met middenveld, immers van cruciaal belang voor een brede, langdurige gedragenheid van gemeenschappelijke doelstellingen voor 2030. In dat licht is het positief dat na de huidige adviesronde nog een vervolgtraject is voorzien met overleg tussen de Vlaamse regering, de VESOC-partners en de Verenigde Verenigingen dat moet uitmonden in een finaal Vlaams doelstellingenkader 2030.

Wel is de concrete aanpak in die fase van onderhandeling en beslissing met de partners van het VESOC, de Verenigde Verenigingen en de Vlaamse regering nog onduidelijk. De SERV vraagt dat op korte termijn met de betrokkenen wordt samen gezeten om de verdere werkwijze uit te tekenen, zowel inhoudelijk als qua timing en aanpak.

3 Bemerkingen bij de voorgestelde doelstellingen

In afwachting daarvan bevat dit advies een aantal vragen en aandachtspunten voor de ontwerpversie die voor onderhandeling en beslissing zou worden voorgelegd. De vaststelling is immers dat:

- een sterkere Vlaamse focus kan worden gelegd in de thema's op wat voor Vlaanderen belangrijk is;
- de voorgestelde doelstellingen vaak nog ongelijksoortig zijn en verdere motivering of onderbouwing nodig is;
- meerdere doelstellingen nog vaag zijn geformuleerd en pas concreet zullen worden nadat ze worden gekoppeld aan indicatoren;
- afstemming wenselijk is met de Europese doelstellingen voor 2030 en met de Europese SDG-indicatoren;
- belangrijke thema's nog ontbreken in de huidige set van doelstellingen en later zullen worden toegevoegd.

Leg een sterkere Vlaamse focus op wat voor Vlaanderen belangrijk is

De SERV vraagt om de 2030-doelstellingen meer te laten samen sporen met de specifiek voor Vlaanderen belangrijke kansen en uitdagingen.

---

1 SERV, advies over 'Visie 2050 van de Vlaamse regering', 30 november 2015; SERV-platformtekst 'Vlaanderen 2030 – een uitgestoken hand', 8 februari 2016; Brief aan Minister-president Geert Bourgeois 12 juni 2017 over Vlaams doelstellingenkader 2030

2 Brief aan Minister-president Geert Bourgeois 12 juni 2017 over Vlaams doelstellingenkader 2030

De SERV onderschrijft dat de SDG's een bruikbaar referentiekader vormen voor het formuleren van 2030 doelstellingen. Het SDG-kader is echter veelomvattend en met zijn 169 subdoelstellingen ook gedetailleerd. Het is evident dat deze set van doelstellingen wordt afgestemd op de specifieke eigenheid van een land of regio. De VN laten dat ook toe. De oproep van de VN tot implementatie van de 2030 ADO geeft aan de lidstaten de nodige ruimte om de invulling van de SDG's te modelleren in functie van de lokale structurele kenmerken, capaciteiten, potenties en van de planningsprocessen, beleidslijnen en strategieën.

De SERV kan er mee akkoord gaan om de 2030-doelstellingen in te delen volgens de vijf dimensies van Visie 2050 die samensporen met de 5P's van de 2030 ADO[3] op voorwaarde dit niet aangewend wordt om op geforceerde wijze SDG's op te nemen. De bedoeling moet zijn om verder te gaan dan het streven naar een 'evenwicht' tussen de 17 SDG's. Het is belangrijk dat Vlaanderen eigen klemtonen legt, in functie van de eigen situatie en gelet op het gegeven dat sommige SDG's voor Vlaanderen minder relevant zijn en het Vlaamse beleid soms reeds ambitieuzer en ruimer is dan de SDG's.[4] Vooral de voor Vlaanderen belangrijke uitdagingen en ontwikkelingen tegen 2030 moeten het uitgangspunt zijn. De SERV-Platformtekst vormt in dat opzicht een belangrijk vertrekpunt.

Concreet meent de SERV dat het ontwerp van Vlaams doelstellingenkader voor bepaalde thema's goed aansluit bij de prioritaire actieterreinen van de SERV-Platformtekst 2030. Voor arbeidsmarkt, innovatie en digitalisering zijn bepaalde aspecten echter onderbelicht (zie kader, de bijlage bij dit advies bevat ter informatie een meer gedetailleerde analyse). De SERV vraagt om te bekijken hoe die best kunnen worden meegenomen in het 2030-doelstellingenkader of de 2030-implementatieagenda.

Dat geldt ook voor het deel 'open en wendbare overheid in partnerschap'. Hier lijkt het wenselijk om het voorstel van Vlaams doelstellingenkader te leggen naast het witboek 'open en wendbare overheid' en om te bekijken welke aanvullingen nodig zijn. Van de vijf 'engagementen voor een open en wendbare overheid op weg naar 2050' in dat witboek lijken er nu minstens twee niet te zijn meegenomen in de SDG's (Regelgeving als hefboom voor groei en innovatie; Onderbouwd beleid als verantwoording en kennisopbouw).

Verder werkt de SERV momenteel, in opvolging van zijn visienota 'De transitie naar een digitale samenleving: aanzet voor een integrale beleidsagenda', en in samenwerking met diverse experts en belanghebbenden, aan een reeks beleidsaanbevelingen en acties om als regio zo goed mogelijk in te spelen op de kansen en uitdagingen van de digitalisering van de economie en samenleving. Zowel die visienota als de lopende concretisering daarvan bevatten bijkomende aandachtspunten voor de te voeren discussie over het 2030-doelstellingenkader. De SERV wenst die insteek te doen in een latere fase van het proces.

---

3 voor een inclusieve samenleving – mensen (People); via een nieuwe economie – welvaart (Prosperity); binnen de ecologische grenzen van de planeet - planeet (Planet); met een open en wendbare overheid – vrede (Peace; sterke instellingen zijn volgens 2030 ADO een onderdeel van en een noodzakelijke voorwaarde voor vrede); in partnerschap – partnerschap (Partnership)

4 De nota 'Vizier2030' wijst hier overigens zelf op door op te merken dat sommige vernieuwende aspecten en concepten van de Visie 2050 ambitieuzer zijn dan de SDG's (bijvoorbeeld open science, circulaire economie, deeleconomie, learning parks, disruptieve veranderingen) en ruimer (bijvoorbeeld de SDG 3 rond gezondheid en welzijn die vooral focust op de fysieke gezondheid terwijl in Visie 2050 ook ruime aandacht gaat naar mentale gezondheid en welzijn). De Visie 2050 erkent ook uitdrukkelijker de waarde van 'zachtere' thema's als sport en cultuur op de weg naar een inclusieve, duurzame maatschappij.

Enkele voor de SERV belangrijke thema's die sterker aan bod zouden moeten komen

Arbeidsmarkt

- Aandacht voor werkplekleren als belangrijke leerplek
- De mismatch tussen vraag en aanbod van bepaalde profielen aanpakken en een betere toeleiding naar en uitbouw van STEM-studierichtingen en –opleidingen
- Economische migratie en de integratie van vluchtelingen in de arbeidsmarkt.
- Structurele aandacht voor de werkzaamheidsgraad in de diverse leeftijdsgroepen en doelgroepen, mede gelet op de huidige positionering van Vlaanderen.

Innovatie en digitalisering

- De digitale overheid: zorgen voor een optimaal klimaat voor open data, de ontwikkeling van digitale diensten, baanbrekend ict-onderzoek, de uitbouw van één geïntegreerd databeheerssysteem en verbetering van de publieke dienstverlening
- De mate van automatisering van de industrie en dienstensectoren en de impact hiervan
- E-inclusie
- Zorgen voor een duidelijk speelveld en level-playing-field tussen oude en nieuwe spelers zodat er een fair concurrentiespel en adequate sociale bescherming blijft
- (Cross) sectorale innovatieclusters als voortrekkers en baanbrekers van (disruptieve) innovaties
- Open innovatie met samenwerkingsverbanden tussen harde en zachte (onderwijs, zorg) sectoren, grote ondernemingen en KMO's, het bedrijfsleven (industrie), strategische onderzoekscentra en top-kennisinstellingen
- Ruime benadering van innovatie zowel inhoudelijk als naar doelgroep: aandacht voor technologische innovaties (producten en technologieën) én niet-technologische innovaties (businessmodellen, marktbenaderingen, arbeidsorganisatorische aspecten, financieringskanalen …) alsook aandacht voor niet-kennisintensieve bedrijven (zgn. innovatievolgers).
- Het versterken van de innovatie en productiviteitsgroei in de dienstensector aangezien die in de toekomst aan belang zal winnen als gevolg van de vergrijzing, globalisering, digitalisering
- Innovatie in de publieke sector onder meer via living labs en overheidsaankopen.

Zorg voor een nadere onderbouwing van de voorgestelde 2030-doelstellingen

De SERV vraagt een motivering of onderbouwing van de voorstellen om de verdere maatschappelijke discussie goed te kunnen voeren.

De SERV vindt de keuze terecht om niet voor elke SDG meetbare kwantitatieve doelstellingen (percentages, volumes, caps, …) te formuleren. Voor sommige thema's zal dat mogelijk en wenselijk zijn, maar voor andere is dat moeilijker en moet de meerwaarde van inspanningen om te komen tot onderbouwde en breed gedragen consensusdoelstellingen (zgn. 'targets and timetables') worden afgewogen tegen alternatieve benaderingen om te komen tot een gedeelde ambitie op het vlak van zgn. implementatiemiddelen (zgn. 'policies and measures'-filosofie die, zoals gezegd, ook in de SDG-targets zelf wordt gevolgd). Soms is het zelfs onwenselijk om nu harde kwantitatieve doelstellingen voor 2030 voorop te stellen. De onvoorspelbaarheid van de technologische dynamiek en van de economische ontwikkelingen – die veel groter is dan tien jaar geleden – laat dat niet toe. In die gevallen is het beter om doelstellingen te formuleren onder de vorm van een benchmark met andere landen of regio's en/of te komen tot een gedeelde ambitie op het vlak van zgn. implementatiemiddelen.

Het voorgestelde Vlaams doelstellingenkader 2030 lijkt die visie te volgen, maar bevat thans geen motivering of onderbouwing van de voorstellen. Daardoor blijft het onduidelijk waarom men voor bepaalde doelstellingen wel en voor andere niet heeft gekozen voor de ene of andere aanpak.

Er lijkt ook geen duidelijke lijn te zitten in de formulering van de doelstellingen. Ze zijn vaak ongelijksoortig[5]. Soms lijken het harde concrete doelstellingen, soms vage doelstellingen[6] of louter 'inspanningen'[7]. In het geval van cijfermatige doelstellingen is het onduidelijk waar de concrete cijfers op gebaseerd zijn en dus of de ambitie te laag of te hoog ligt[8]. Voor sommige doelstellingen lijkt Vlaanderen slechts ten dele over de nodige hefbomen te beschikken[9]. Voor andere lijkt 2030 te ver weg en is het belangrijk dat de doelstelling al veel eerder wordt bereikt[10]. Enz.

De SERV vraagt dan ook nadere toelichting en onderbouwing van de doelstellingen. Een analyse van de realisatiegraad van de Pact 2020 doelstellingen is daarbij van belang, evenals een inschatting van de 'afstand tot doel' en van de haalbaarheid van acties om het doel te bereiken. Het vooropgestelde stappenplan voor de SDG-implementatieagenda (eerst een lange termijnvisie 2050, dan Vlaamse 2030-doelstellingen, dan analyse van de doelafstanden, dan bepalen en uitvoeren van remediërende acties en ondersteunen van goede praktijken, dan monitoren en rapporteren, …) moet dus veel minder lineair verlopen dan nu het geval is.

Koppel nu reeds indicatoren aan de 2030-doelstellingen

De SERV vraagt om de 2030-doelstellingen nu reeds te koppelen aan een indicatorenset.

Een ander probleem met een aantal van de voorgestelde doelstellingen is dat ze onduidelijk of moeilijk te interpreteren zijn zolang er geen indicatoren aan worden gekoppeld. Diverse doelstellingen lijken nu immers reducties en aggregaties. Dat heeft geleid tot doelvervaging of doelvermenging, wollige formuleringen, geforceerde zinsconstructies en alomvattende begrippen. Het is pas als er zicht is op de indicatoren dat duidelijk zal worden deze begrippen beleidsmatig zullen worden vertaald[11].

De SERV vraagt dan ook om niet later, maar nu reeds, in voorbereiding van het geplande overleg tussen de Vlaamse regering, de VESOC-partners en de Verenigde Verenigingen, een indicatorenset op te maken. De SERV wenst daarbij betrokken te worden.

---

5 Bv. doelstelling 31 (energiekosten) geldt nu enkel voor bedrijven? Doelstelling 37 (betaalbaarheid water) enkel voor gezinnen?

6 Bv. doelstelling 30: "alle" ondernemingen voeren een "strategisch competentiebeleid". Naast het feit dat dit een uiterst ambitieuze doelstelling is, wordt er bovendien geen onderscheid gemaakt naar de dimensie van de onderneming en is het ten slotte zeer onduidelijk wat bedoeld wordt met een "strategisch" competentiebeleid.

7 Bv. 'zoveel mogelijk' (5), 'recht op' (6), 'streeft naar' (14), 'levert inspanningen' (48), …

8 Bv. doelstelling 13, 17, 32, 42, …

9 Bv. doelstelling 23, 28, 46, …

10 Vgl bv. doelstelling 16 met als ambitie om (pas)' tegen 2030 competenties en kwalificaties te erkennen waar ze ook verworven zijn' tegenover doelstelling 29 om 'op korte termijn de besteding aan O&O te laten groeien naar 3% van het BBP'. Idem voor sommige andere doelstellingen dei al veel eerder zouden moeten bereikt zijn zoals bv. doelstellingen 1, 8, 12, 14, 31, …

11 Bv. 'gelijke toegang' (18), 'volledige tewerkstelling' (21), 'polyvalente economie' (21), 'alle ondernemingen' (ook de hele kleine?) (30), …

Zorg voor afstemming met de Europese doelstellingen voor 2030 en met de internationale SDG-indicatoren

De SERV vraagt om te verduidelijken hoe de voorgestelde 2030-doelstellingen voor Vlaanderen zich verhouden tot de Europese engagementen, discussies en indicatoren.

Anders dan destijds bij het Pact 2020 zijn er thans weinig Europese 2030-doelstellingen waarvan kan worden vertrokken om te komen tot Vlaamse 2030-doelstellingen. Aan de Europese 2030-strategie wordt momenteel gewerkt en zowel Eurostat als de OESO hebben een indicatorenset ontwikkeld.[12] De SERV vraagt dat hiermee voldoende wordt afgestemd. Het beleid van lidstaten en regio's wordt immers in grote mate mee bepaald door het Europese beleidsniveau en de Europese beleidsprioriteiten van de toekomst.

Concreet vraagt de SERV om te verduidelijken hoe de voorgestelde 2030-doelstellingen voor Vlaanderen zich verhouden tot de Europese engagementen en discussies en tot de ontwikkelde indicatorenset. Dat moet mee toelaten om het ambitieniveau in de voorgestelde doelstellingen beter te objectiveren (cf. supra).

Maak de goede integratie van de nog ontbrekende 2030-doelstellingen uit lopende processen mogelijk

De SERV vraagt dat de Vlaamse regering de kwaliteit en voortgang van de lopende beleidsprocessen verzekert om een goede integratie van de nog ontbrekende 2030-doelstellingen mogelijk te maken.

Enkele belangrijke thema's zijn nog niet meegenomen in het voorgestelde doelstellingenkader 2030 omdat de beleidsdiscussie daarrond loopt in het kader van het Energie- en Klimaatplan 2021-2030 (volledige SDG's 7 en 13), het Beleidsplan Ruimte Vlaanderen (doelstellingen van SDG's 11, 9 en 12), het Mobiliteitsplan (doelstellingen van SDG's 3, 11 en 9), het Luchtplan (doelstellingen van SDG's 3, 11 en 12), en het Woonbeleidsplan (doelstellingen van SDG's 11). De Vlaamse regering wil deze plannen hun eigen totstandkomingstraject verder laten volgen zodat, na goedkeuring, hun 2030-doelstellingen integraal kunnen deel uitmaken van het 2030-doelstellingen kader en het zo vervolledigen.

De SERV heeft zelf eerder deze werkwijze voorgesteld[13] om dubbel werk en herhaling van discussies op diverse fora te vermijden. Een belangrijke voorwaarde die daarbij werd gesteld, is wel dat moet worden verzekerd dat de besluitvorming in die processen goed verloopt: onderbouwd, transparant, participatief (met betrokkenheid van o.a. sociale partners) én met een tijdspad dat integratie in het 2030-doelstellingenkader toelaat. Vandaag lijkt niet voor alle lopende processen aan die voorwaarden te worden voldaan. Sommige van de voormelde beleidsplannen werden al herhaaldelijk uitgesteld en/of verlopen weinig transparant en participatief (zie kader voor het voorbeeld van het Energie- en Klimaatplan 2021-2030). Dat brengt de ambitie van de Vlaamse regering in gevaar om via een intensief interactieproces tot onderbouwde en breed gedragen 2030-doelstellingen te komen. De SERV vraagt dan ook dat vanuit de Vlaamse regering wordt toegezien op de kwaliteit en voortgang van die lopende beleidsprocessen.

---

12 http://ec.europa.eu/eurostat/web/sdi

http://www.oecd.org/sdd/measuring-distance-to-the-sdgs-targets.htm

13 Brief aan Minister-president Geert Bourgeois 12 juni 2017 over een Vlaams doelstellingenkader 2030.

Bemerkingen bij het beleidsproces 'energie- en klimaatdoelstellingen 2030'

De SERV maakt zich zorgen over de wijze waarop de energie- en klimaatdoelstellingen voor 2030 worden voorbereid. De overlegprocessen daarover moeten transparanter en met een bredere betrokkenheid verlopen.

De SERV bracht daarover eerder een omstandig advies uit[14]. Sindsdien lijkt er weinig vooruitgang te zijn geboekt. Er lopen nu geen transparante overlegprocessen, er is enkel overleg met een paar bevoorrechte actoren. De brede overlegprocessen in het kader van de Stroomversnelling liggen al ruim een jaar stil. Nochtans zijn de stroomgroepen in het kader van de Stroomversnelling een ideaal forum om de onderbouwing van de energiedoelstellingen te bespreken. Het is onzeker of deze stroomgroepen in de toekomst nog zullen worden ingezet om over ontwerpenergiedoelstellingen te overleggen. Voor de klimaatdoelstellingen is het eveneens onduidelijk of en, zo ja, waar hierover nog breed overleg gepland wordt.

De processen ter voorbereiding van de 2030-klimaat- en energiedoelen moeten bovendien samenhangen met andere energiediscussies, o.a. over de energievisie en de financiering van het energiebeleid en met processen in andere domeinen (industrie 4.0, circulaire economie, ruimte, …) en op andere beleidsniveaus (federaal én lokaal). Samenhangende processen zijn noodzakelijk om tot een samenhangend doelstellingenkader te komen. Ook de onderbouwing van de klimaat- en energiedoelstellingen voor 2030 is belangrijk zodat er zicht is op de effecten (bevoorradingszekerheid, betaalbaarheid, sociaal-economisch, maatschappelijk, milieu, ruimte, …), de achterliggende problemen en de alternatieve opties. Dit alles is dringend gezien de timing voor de Vlaamse bijdrage voor de nationale energie- en klimaatplannen.

Tot slot vraagt de SERV dat ook hier de indicatoren goed gekozen worden. Doelstellingen focussen de beleidsaandacht immers op bepaalde indicatoren en die indicatoren geven slechts een beperkte blik op de realiteit. Dat kan een probleem zijn bv. omdat de energietransitie systeemveranderingen vergt in vele componenten, structuren, mechanismen, … en omdat niet alle aspecten direct meetbaar zijn (bv. netaanpassingen, flexibiliteitsmechanismen, databeheer, …). De selectie van indicatoren is dus uiterst cruciaal. Ook daarover moet er transparant overleg zijn.

[14] SERV (2017). Veel vuur voor energie- en klimaatvisies, 10 juli 2017.

4 Bijlage: evaluatie van het transformatiegehalte

Het 2030-doelstellingenkader bevat waardevolle onderdelen die als aanzet kunnen fungeren om de ambities van het Pact 2020 te vertalen in functie van toekomstige uitdagingen en ontwikkelingen. Evenwel stelt de SERV op basis van een vergelijkende analyse vast dat er voldoende aanwijzingen zijn die zijn pleidooi voor een sterkere focus op de beleidsthema's werk en economie stutten.

Voor de SERV dient het 2030-doelstellingenkader een brugfunctie te vervullen tussen het Pact 2020 en de toekomstvisie op Vlaanderen anno 2030 (SERV-Platformtekst 2030). In feite komt dit erop neer dat het 2030-doelstellingenkader 2030 als transformator fungeert waarbij de ambities van het Pact 2020 tegen het licht worden gehouden van de toekomstige uitdagingen en ontwikkelingen. Dit kan impliceren dat mede in functie van een gewenst ambitieniveau bepaalde doelstellingen worden behouden, anderen worden geactualiseerd en geherformuleerd, nog anderen worden weggelaten (wegens verouderd of voorbijgestreefd) en nieuwe worden geïntroduceerd. De SERV mist in Vizier2030 een analyse over de mogelijke brugfunctie tussen het Pact 2020 en de visie op het toekomstige Vlaanderen.

Bij gebrek hieraan, evalueert de SERV in deze bijlage zelf het transformatiegehalte van het 2030-doelstellingenkader. Daartoe wordt Vizier2030 vergeleken met het Pact 2020 en de SERV-Platformtekst 2030. Om te kunnen vergelijken, worden drie sporen gevolgd:

- 2030-doelstellingen die worden gedekt door Pact 2020-doelstellingen en/of Platform 2030-ambities (blauw)
- 2030-doelstellingen die niet worden gedekt door Pact 2020-doelstellingen en/of Platform 2030-ambities (rood)
- Pact 2020-doelstellingen en Platform 2030-ambities die niet gedekt worden door 2030-doelstellingen (groen)

Uit de vergelijkende tabel kan worden opgemaakt dat de Pact 2020-doelstellingen de meeste 2030-doelstellingen dekken en vice versa. Globaal kan gesteld worden dat het 2030-doelstellingenkader meer infrastructurele (doelstellingen 9, 25) klemtonen legt en meer aandacht besteedt aan het kennisniveau (doelstellingen 10,15), de voedselverliezen (doelstelling 32), bewustzijn rond duurzaamheid (doelstelling 36), de betaalbaarheid, kwaliteit en voorziening van het drinkwater (doelstellingen 37, 39), de visvangst (doelstelling 40) en gedegradeerde grond (doelstelling 43). Omgekeerd wordt er in het Pact meer aandacht besteed aan sociale contacten en vertrouwen (doelstelling 2.3) en gezondheid (doelstellingen 14.2, 14.4, 16.5 en 16.6).

Verder werd bekeken of Vizier 2030 voldoende inspeelt op van de toekomstvisie op de sociaaleconomische ontwikkeling van Vlaanderen anno 2030 (SERV-Platformtekst). Dit werd bekeken op niveau van de tien prioritaire actieterreinen en transversale versnellers in de platformtekst. Tevens moet in het achterhoofd worden gehouden dat er nog lange termijnbeleidsplannen aangaande bepaalde beleidsthema's (energie en klimaat, mobiliteit, wonen, lucht en ruimte) in opmaak zijn.

Grosso modo kan worden gesteld dat het 2030-doelstellingenkader een bruikbare aanzet biedt om in te spelen op de toekomstige ontwikkelingen en uitdagingen, zoals geschetst in de SERV-Platformtekst 2030. De 2030-doelstellingen bieden voor bepaalde thema's aangrijpingspunten voor transformatie die aansluiten bij de prioritaire actieterreinen van de Platformtekst. Meer concreet doelt de SERV op de thema's van sociale bescherming en armoede, onderwijs en

opleiding, levenslang leren en competenties, diversiteitsbeleid. Het biedt ook aangrijpingspunten voor de transformatie van het economisch weefsel, in het bijzonder wat de ontwikkeling van een polyvalente economie met productiviteitsstijgingen, het flankerend (KMO-) ondernemingsbeleid en de circulaire economie betreft. Voor de digitale economie wordt een danig ruime doelstelling 25 geformuleerd, dat er geen zicht is op de draagwijdte. Inzake arbeidsmarkt en innovatie worden aanknopingspunten geformuleerd, maar bepaalde aspecten blijven volgens de SERV onderbelicht. De SERV formuleerde dan ook in het advies voor de thema's arbeidsmarkt, innovatie en digitalisering een aantal aandachtspunten (cf. supra).

…voor een inclusieve samenleving				
	2030-doelstellingenkader	**SDG's**	**Pact 2020**	**Platformtekst 2030**
1	In 2030 blijft het aandeel gezinnen dat leeft in armoede en geconfronteerd wordt met sociale uitsluiting bij de laagste in vergelijking met de best presterende landen in Europa, en is het aantal mensen dat leeft in armoede gedaald.		13.1, 13.2, 13.3, 13.4, 2.1, 2.4, 17.1, 17.2	**Onderwijs en werk inzetten als sociale lift en voor inclusie**: Het onderwijs speelt een belangrijke rol in het scheppen van gelijke kansen, het bijdragen aan inclusie en het voorkomen van armoede. **Een effectieve en efficiënte sociale bescherming en preventie uitbouwen**: Ook een ambitieus armoedebeleid blijft nodig en is gericht op het voorkomen en remediëren van armeode en de verschillende aspecten van uitsluiting en achterstelling. Dergelijk armoedebeleid moet geïntegreerd, concreet en planmatig zijn en vergt gecoördineerd optreden in tijd en ruimte op vele beleidsdomeinen. **De digitalisering en automatisering omarmen:** Omdat niet iedereen even digitaal vaardig is, blijven omkaderende maatregelen en permanente aandacht voor e-inclusie nodig.
2	Tegen 2030 leven we gezonder op het vlak van voeding, lichaamsbeweging, geestelijk gezondheid en hebben we meer welbevinden (met specifieke aandacht voor zelfdoding en verslaving waaronder gebruik van tabak, alcohol, drugs en gokken).		17.1, 17.3 2.3, 16.5, 16.6, 14.2, 14.4	Een effectieve en efficiënte sociale bescherming en preventie uitbouwen: Vlaanderen moet een actief multidimensionaal preventiebeleid voeren op verschillende domeinen: **gezondheid en welzijn**, werkbaar werk, milieu, verkeersveiligheid, wonen, mobiliteit, **sport**, onderwijs, landbouw (bv. voedselveiligheid en –kwaliteit, zorg (integrale aanpak), telecommunicatie (straling), veiligheidsbeleid… Niet: levensstijl als topic
3	In 2030 is er in Vlaanderen een sportmentaliteit opdat gezond sporten en actief bewegen een gewoonte is in ons dagelijks leven, mede geïnspireerd door de bewegingsdriehoek.		2.2 2.3	Niet
4	In 2030 voorziet Vlaanderen in een voldoende toegankelijk en betaalbaar kwaliteitsvol aanbod aan hulp- en zorgverlening in het licht van de zich wijzigende maatschappelijke behoeften en sociaal demografische ontwikkelingen.		12.1	**Een effectieve en efficiënte sociale bescherming en preventie uitbouwen**; Het globale aanbod moet toegankelijk, betaalbaar en kwaliteitsvol zijn. Maatwerk staat centraal, geheel afgestemd op de noden van de verschillende doelgroepen. De concepten moeten aangepast zijn (en blijven) aan wijzigende maatschappelijke behoeften en sociaal-demografische ontwikkelingen (o.a. vergrijzing).

5	Tegen 2030 heeft elke Vlaming via de Vlaamse Sociale Bescherming recht op financiering van zorg die hem of haar zo veel mogelijk autonomie en eigen regie laat behouden of herwinnen, die beantwoordt aan de behoeften, vragen en doelstellingen van de persoon met zorgbehoefte en zijn naaste omgeving en die de kwaliteit van leven nastreeft, met zoveel mogelijk automatische rechtentoekenning. Tegen 2030 is de Vlaamse Sociale Bescherming aangepast aan de stijgende maatschappelijke noden onder meer omwille van de vergrijzing.		12.2, 12.3, 12.4, 12.5	**Een effectieve en efficiënte sociale bescherming en preventie uitbouwen.** In een snel veranderende samenleving (o.a. vergrijzing, combinatie arbeid-gezin, zorg,…) is de uitbouw van een effectieve en efficiënte sociale bescherming cruciaal. De komende periode biedt Vlaanderen een aantal unieke kansen. In uitvoering van de zesde staatshervorming moet Vlaanderen belangrijke bevoegdheden op het vlak van sociale bescherming operationaliseren. De combinatie van de bestaande en nieuwe bevoegdheden moet resulteren in een coherente sociale bescherming die bijdraagt tot inkomenszekerheid of inkomensbescherming (via tegemoetkomingen in cash zoals bv. kinderbijslag, zorgverzekering) en een aangepast en voldoende zorg- en hulpverleningsaanbod.
6	Tegen 2030 heeft elk gezin met een behoefte aan kinderopvang recht op een kwaliteitsvol, beschikbaar, betaalbaar, inclusief en rechtstreeks toegankelijk aanbod voor elk kind zonder onderscheid met aandacht voor de sociale functie van kinderopvang.		12.6	**Onderwijs en werk inzetten als sociale lift en voor inclusie.** Ook werk is een belangrijke schakel bij integratie. Werk moet kunnen fungeren als effectieve motor voor inclusie en participatie in de samenleving. Een beleid gericht op duurzame activering van kansengroepen is nodig. Daarbij is er ook aandacht vereist voor opleidingskansen op de werkvloer, levenslang leren, kwaliteit van de arbeid, jobs met voldoende carrièreperspectieven, wegwerken van de genderkloof, flankerend beleid om arbeid en gezin te combineren (bv. inzake kinderopvang en ouderenzorg), goede toegang tot gezondheidszorg, enz Niet: kinderopvang als topic
7	In 2030 participeren alle jonge kinderen (2,5- tot 5-jarigen) aan het kleuteronderwijs.		11.1	Onderwijs en werk inzetten als sociale lift en voor inclusie: Het onderwijs speelt een belangrijke rol in het scheppen van gelijke kansen, het bijdragen aan inclusie en het voorkomen van armoede. De uitdagingen zijn velerlei: **een vroege deelname aan onderwijs** (in het bijzonder van kwetsbare bevolkingsgroepen), een sterk gereduceerde ongekwalificeerde uitstroom, voldoende bekendheid van het tweedekansonderwijs en van andere kwalificerende trajecten, de realisatie van leven lang leren, de waarborg van een basiskwalificatie, leerresultaten die niet worden bepaald door de sociaaleconomische achtergrond

8	In 2030 verzekert Vlaanderen een gelijke toegang tot basisonderwijs, secundair onderwijs en tot hoger onderwijs en volwassenenonderwijs, en bieden we maximale leerkansen voor elke lerende.		11.1, 11.2, 11.3	Onderwijs en werk inzetten als sociale lift en voor inclusie: Het onderwijs speelt een belangrijke rol in het scheppen van gelijke kansen, het bijdragen aan inclusie en het voorkomen van armoede. Er moet extra worden geïnvesteerd in het behalen van de nodige kennis en vaardigheden van de meest kwetsbare groepen, zoals kortgeschoolde (jonge) langdurig werkzoekenden.
9	In 2030 voorzien we een kwalitatief aanbod en kwalitatieve faciliteiten bij de verschillende onderwijsverstrekkers (in alle onderwijsniveaus).		Niet	Talenten en competenties voor de toekomst ontwikkelen en valoriseren: Dit moet ertoe bijdragen dat minstens een deel van de knelpuntvacatures sneller worden ingevuld en uit de knelpuntenlijst verdwijnen. Een efficiënte uitbouw van hoogstaande educatieve infrastructuur hangt daar mee samen. Onderwijs- en vormingsinstellingen moeten verder evolueren naar ontwikkel-, leer- en ervaringsplaatsen in partnerschap met werk, cultuur en welzijn. De werkplek moet als belangrijke leerplek verder gestimuleerd worden. Het onderwijs staat in voor een kwalitatieve algemene vorming, maar 'learning-on-the-job' wordt door de snelle wijzigingen in taken en functies nog belangrijker. Niet werken leidt er dan ook toe dat leermogelijkheden gemist worden. Het werkplekleren wordt best uitgebouwd in diverse vormen, aangepast aan de loopbaanfase van werknemers zodat het een stimulans voor het levenslang leren kan zijn. In zoveel mogelijk onderwijs- en vormingstrajecten moeten systemen die leren en werken combineren, worden ontwikkeld.
10	Tegen 2030 bieden opleidingen in alle onderwijsniveaus een solide basis van kennis, vaardigheden en attitudes waardoor lerenden op een volwaardige manier aan de samenleving kunnen participeren, duurzame ontwikkeling in al haar dimensies kunnen bevorderen en snel nieuwe ontwikkelingen kunnen oppikken. Dat wil zeggen dat het secundaire onderwijs, het hoger onderwijs en het volwassenenonderwijs ook voorbereiden op een duurzame inzetbaarheid op de arbeidsmarkt.		Niet	**Talenten en competenties voor de toekomst ontwikkelen en valoriseren.** Daarom moet de algemene kwaliteit van het onderwijs worden verhoogd en moet de reikwijdte van competenties worden verbreed (technisch, cognitief maar ook sociale en emotionele vaardigheden, persoonlijkheidsvorming en talentontwikkeling). 'Digitaal burgerschap' (ICT-geletterdheid, veiligheid en ethiek) moet sterk gestimuleerd te worden, niet enkel van leerlingen en studenten maar ook van alle leraren en opleiders. Er is blijvende nood aan sterke partnerschappen tussen het (hoger) onderwijs en de arbeidsmarkt. Deze partnerschappen moeten een relevant (beroepsgericht) onderwijs- en opleidingsaanbod uitwerken, opleidingsinhouden afstemmen, samen verantwoordelijkheid

				dragen voor het voorzien van voldoende kwalitatieve werkleerplekken en een warme overdracht of transitie van leren naar werk realiseren. De kloof tussen vraag naar en aanbod van bepaalde profielen moet worden aangepakt. Voor een betere matching van vraag en aanbod op de arbeidsmarkt zijn informatieverstrekking, sensibilisering en begeleiding met het oog op een toekomstgerichte studie- en beroepskeuze en loopbaanoriëntatie noodzakelijk. Er moet blijvend worden ingezet op een grotere waardering van het beroepsgericht en technisch (hoger) onderwijs. Ook van belang is de toeleiding naar en de uitbouw van STEM-studierichtingen en -opleidingen alsook de aandacht voor ondernemerszin en het verwerven van ondernemerschapscompetenties binnen het onderwijs. Er moet aandacht zijn voor het doorstromen van personen van allochtone origine naar het hoger onderwijs.
11	Tegen 2030 zijn opleidingen bij opleidingsverstrekkers (buiten onderwijs) gericht op zowel levenslang als levensbreed leren, door een solide basis van kennis, vaardigheden en attitudes aan te bieden waardoor (naast de competenties) ook de wendbaarheid en de maatschappelijke participatie van lerenden bevorderd worden.		11.1	**Talenten en competenties voor de toekomst ontwikkelen en valoriseren**. Om zoveel mogelijk personen kansen te geven op de arbeidsmarkt moet er verder ingezet worden op de erkenning van doorheen de loopbaan verworven competenties, op verkorte, flexibele leerlijnen, een toegankelijk vormings- en opleidingsaanbod voor volwassenen, enz. Ook bij aanwerving is het belangrijk om meer aandacht te hebben voor competenties.
12	In 2030 krijgen alle jongeren de kans om minstens kwalitatief secundair onderwijs af te werken, waarbij zij relevante en doeltreffende leerresultaten behalen, en is de ongekwalificeerde uitstroom sterk teruggedrongen.		11.1, 11.2, 11.3	**Onderwijs en werk inzetten als sociale lift en voor inclusie.** Het onderwijs speelt een belangrijke rol in het scheppen van gelijke kansen, het bijdragen aan inclusie en het voorkomen van armoede. De uitdagingen zijn velerlei: een vroege deelname aan onderwijs (in het bijzonder van kwetsbare bevolkingsgroepen), **een sterk gereduceerde ongekwalificeerde uitstroom**, voldoende bekendheid van het tweedekansonderwijs en van andere kwalificerende trajecten, de realisatie van leven lang leren, de waarborg van een basiskwalificatie, leerresultaten die niet worden bepaald door de sociaaleconomische achtergrond enz.
13	In 2030 volgen drie keer zoveel volwassenen formeel of non-formeel onderwijs of vorming als in 2015.		11.2	**Talenten en competenties voor de toekomst ontwikkelen en valoriseren**. Verder is een aanzienlijke stijging nodig in de participatie aan het levenslang en levensbreed leren. Levenslang leren wordt in het licht van 2030 nog belangrijker. De deelname aan (hoger)

				onderwijs en om- en bijscholing, zowel diploma als niet diplomagericht, moet verhogen. De stijging in vormingsparticipatie, zowel levenslang als levensbreed, is een gedeelde verantwoordelijkheid van de lerenden zelf, van de ondernemingen en van de overheid. De verantwoordelijkheid varieert naargelang de kosten en baten van de vormingsdeelname. Voldoende aandacht voor het initiatiefrecht van de burger om zelf aan de eigen competenties te werken is nodig.
14	Tegen 2030 streven we naar een evenredige participatie van kansengroepen (doelgroepen in het gelijke kansen en integratiebeleid) aan alle aspecten van het maatschappelijk leven in Vlaanderen.		2.1, 2.4, 10.1, 10.4, 9.2, 9.3, 9.4, 13.2, 19.1, 5.1	**Onderwijs en werk inzetten als sociale lift en voor inclusie.** Verder is er nood aan een diversiteitsbeleid met evenredige arbeidsdeelname als onderliggend streven. Structurele drempels die verhinderen dat personen uit de kansengroepen een goede plaats op de arbeidsmarkt verwerven, moeten worden aangepakt, o.a. een onvoldoende erkenning van buitenlandse diploma's en het ontbreken van redelijke aanpassingen voor personen met een beperking.
15	Tegen 2030 streeft Vlaanderen naar een voldoende kennis van het Nederlands voor elke persoon die zich langdurig in Vlaanderen heeft gevestigd.		Niet	**Onderwijs en werk inzetten als sociale lift en voor inclusie.** Er moet extra worden geïnvesteerd in het behalen van de nodige kennis en vaardigheden van de meest kwetsbare groepen, zoals kortgeschoolde (jonge) langdurige werkzoekenden. Een voorwaarde voor succes is de diversiteit (evenredige arbeidsdeelname) bij het onderwijzend personeel. Nog belangrijker is **inzetten op taalverwerving** met waardering van de moedertaal, co-teaching, stages, werkplekleren, ouderbetrokkenheid.
16	In 2030 erkent Vlaanderen als lerende samenleving competenties en kwalificaties, waar ze ook verworven zijn.		11.5	**Talenten en competenties voor de toekomst ontwikkelen en valoriseren.** Om zoveel mogelijk personen kansen te geven op de arbeidsmarkt moet er verder ingezet worden op de erkenning van doorheen de loopbaan verworven competenties, op verkorte, flexibele leerlijnen, een toegankelijk vormings- en opleidingsaanbod voor volwassenen, enz. Ook bij aanwerving is het belangrijk om meer aandacht te hebben voor competenties.
17	Tegen 2030 voldoet 80% van de woningen aan de minimale veiligheids-, gezondheids- en woonkwaliteitsnormen.		13.3, 13.4	Niet
…via een nieuwe economie				

	2030-doelstellingenkader	SDG's	Pact 2020	Platformtekst 2030
18	Tegen 2030 garandeert Vlaanderen voor kmo's een gelijke toegang tot hulpbronnen, land, kennis, financiële diensten, kapitaal en markten, zodat ze toegevoegde waarde kunnen bieden en tewerkstelling genereren.		1.1, 1.2, 1.3, 5.1, 5.2, 5.3, 3.3	**Starters, doorgroei en ondernemerschap ondersteunen**: De overheid heeft in het ontwikkelen van een gezond ondernemerschapsbevorderend ecosysteem een steeds veranderende, faciliterende rol te spelen, via een flankerend beleid dat de ondernemingszin bevordert, drempels voor ondernemerschap wegwerkt en een gunstig ondernemersklimaat schept. Een gunstig, stabiel, rechtszeker en efficiënt ondernemings- en investeringsklimaat voor een duurzame, toekomstgerichte economie bevordert niet alleen de opstart van nieuwe ondernemingen, maar ondersteunt ook de toekomstgerichte transformatie van het bestaande industriële potentieel, de doorgroei en internationalisering van ondernemingen, faciliteert continuïteit en overdracht van ondernemingen en trekt buitenlandse investeringen aan.
19	Tegen 2030 zijn duurzame voedselproductiesystemen gegarandeerd en veerkrachtige landbouwpraktijken geïmplementeerd die de productiviteit en de productie kunnen verhogen.		5.4	Niet
20	Tegen 2030 is de groei van het BBP per capita in Vlaanderen minstens in stand gehouden en is daarbij een verdere ontkoppeling gerealiseerd tussen de economische groei enerzijds en het grondstoffenverbruik en de milieu-impact anderzijds.		1.1, 1.2, 1.3, 3.1, 3.2, 3.3 8.1, 8.4, 15.4	**Groei: een slim en welvarend Vlaanderen**: Een performante economie presteert uitstekend en wordt slim en toekomstgericht uitgebouwd, zodat ons concurrentievermogen structureel verbetert en een werkgelegenheid met volwaardige, werkbare jobs blijvend wordt gegarandeerd. Dat vereist een hoge productiviteit en een hoge werkzaamheids- en werkbaarheidsgraad, ondanks de vergrijzende Vlaamse bevolking, en wordt ondersteund door een groot innovatievermogen, een positieve ondernemerscultuur en een krachtig competentiebeleid. Hierdoor behouden we sterke en competitieve bedrijven in tal van sectoren en kunnen we (nieuwe) bedrijven laten doorgroeien. **De circulaire samenleving uitbouwen**: In een circulaire economie wordt slim omgegaan met grondstoffen, materialen, energie, water en voedsel door zowel de technische als biologische kringlopen maximaal te sluiten. Welvaart en welzijn kunnen zo worden gerealiseerd met significant minder grondstoffen en kritieke materialen. De economie wordt

				dan minder afhankelijk van grondstoffen/hulpbronnen en minder gevoelig voor schommelingen in aanbod en prijzen. In een circulaire economie moet er bijzondere aandacht gaan naar de inventarisatie en opvolging van kritische/schaarse voorraden aan grondstoffen, materialen, energie, water en voedsel, het efficiënt omgaan met die voorraden en de verdeling ervan. Dit kan een interessant vertrekpunt zijn om ook voor andere uitdagingen in termen van cirkels, kringlopen, hergebruik en voorraden te denken.
21	Tegen 2030 komt Vlaanderen tot een volledige tewerkstelling en behoort Vlaanderen tot de top van Europa inzake werkzaamheidsgraad met langere loopbanen en meer werkbare jobs.		9.1, 9.2, 9.3, 9.4, 10.1, 10.2, 10.3, 10.4	**Maximale arbeidsdeelname en kwaliteitsvolle jobs realiseren**: Er blijft behoefte aan zekerheid in een snel veranderende economie waarbij de focus van jobzekerheid verschuift naar loopbaan- of werkzekerheid. Dit vraagt om een transitioneel loopbaanbeleid. Dit aangepast, toekomstgericht loopbaanbeleid focust op duurzame inzetbaarheid van personen, heeft aandacht voor de verschillende levensloopbaanfasen en hieraan verbonden eisen voor levenslang- en levensbreed leren en voor de transitiemomenten in een loopbaan. Het uitgangspunt daarbij blijft meer mensen aan de slag te krijgen in gemiddeld langere loopbanen en meer werkbare jobs. Er stellen zich zowel problemen op het vlak van (kwantitatieve) arbeidskrapte als (kwalitatieve) mismatch. Om dit te keren, blijft het verhogen van de werkzaamheidsgraad noodzakelijk en dit vooral met focus op de latente arbeidsreserve, de groep van herintreders en de vermelde kansengroepen. Er moeten niet alleen meer mensen aan de slag, ze moeten ook gemiddeld langer aan de slag blijven. Inzetten op werkbaar werk draagt bij aan een hogere werkzaamheidsgraad. Actieve gezondheidspreventie en een werkstressbeleid, innovatieve arbeids- en organisatievormen, inzet van nieuwe technologie en een goed HR- beleid met aandacht voor een leeftijdsbewust personeelsbeleid zijn instrumenten om tot meer werkbare jobs en loopbanen te komen en verdienen in de toekomst extra aandacht. Economische migratie moet via een meersporenaanpak worden geregeld. Het verbeteren van de match tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en het verhogen van de

				werkzaamheids- en werkbaarheidsgraad vragen immers dat er gelijktijdig op drie aspecten wordt ingezet. Maatregelen om vluchtelingen maximaal op de arbeidsmarkt te integreren moeten worden versterkt.
22	Tegen 2030 heeft Vlaanderen de transformatie gemaakt naar een polyvalente economie, die op een duurzame en competitieve manier welvaart en tewerkstelling creëert en die ondernemingen aanmoedigt om duurzame praktijken aan te nemen.		1.1, 7.3, 7.4, 8.1, 8.4, 19.2	**Het maximale halen uit innovatie en de kenniseconomie**: Innovatie is cruciaal voor de oplossing van een hele reeks maatschappelijke vraagstukken nu en in de toekomst en is tegelijkertijd de belangrijkste drijver voor economische groei. … Daarom is er nood aan een ambitieus innovatie- en industriebeleid dat helpt om nieuwe goederen en diensten te ontwikkelen, innovatie aan te moedigen en industriële processen om te vormen, onder andere via het stimuleren van strategische speerpuntclusters die belangrijk zijn voor de Vlaamse economie en internationaal/exportpotentieel hebben alsook het initiëren en het opschalen van cross-sectorale 'slimme en duurzame' innovaties. Verder blijft het versterken van de innovatie en productiviteitsgroei in de dienstensector belangrijk aangezien die in de toekomst aan belang zal winnen als gevolg van de vergrijzing, globalisering, digitalisering ... Kwaliteit en productiviteit zijn ook hier belangrijk (o.a. in het licht van hun rol in global value chains) en kunnen aangemoedigd worden door voldoende concurrentie mogelijk te maken, innovatie te stimuleren en te zorgen voor een wijdverbreide introductie van digitale technologieën. **Het energiesysteem transformeren**: In 2030 zal de CO2-uitstoot substantieel lager moeten liggen dan nu, ook in uitvoering van het recente VN-klimaatakkoord afgesproken in Parijs. Dit vergt een verregaande transformatie van de energievoorziening en de hertekening van tal van bestaande productie- en consumptiepatronen in industrie, handel, transport, huishoudens … **De circulaire samenleving uitbouwen:** In een circulaire economie wordt slim omgegaan met grondstoffen, materialen, energie, water en voedsel door zowel de technische als biologische kringlopen maximaal te sluiten. … De transitie van een lineaire naar een circulaire economie moet ondersteund worden door een slimme ketenaanpak en ketensamenwerking te bevorderen. Kernpunten zijn zorgen voor een goed

				omgevingsklimaat voor circulaire start-ups, promotie van nieuwe industriële activiteiten gericht op recyclage (kritieke metalen, nutriënten en plastics), bevordering van innovatie rond eco-design en duurzame en geavanceerde materialen (nano-versterkt of bio-gebaseerd), het wegwerken van juridische en economische barrières, en het faciliteren van nieuwe businessmodellen in de deel- en diensteneconomie zoals duurzame product-dienstcombinaties. **De digitalisering en automatisering omarmen**: De digitale samenleving is in volle ontwikkeling. Ze leidt tot ingrijpende transformaties in de hele economie en samenleving. Een doorgedreven automatisering kan zinvol zijn voor een divers gamma aan maatschappelijke problemen en activiteiten. Als bepaalde gewenste gedragingen geautomatiseerd worden (bv. door instelling als 'default'-optie, bv. licht uitdoen bij het verlaten van de kamer) of het stellen van ongewenste gedragingen onmogelijk gemaakt wordt (bv. snelheidsbegrenzer), dan kan dat effectiever zijn dan bijvoorbeeld sensibilisering.
23	Tegen 2030 verhoogt Vlaanderen het aantal kennisgedreven buitenlandse investeringen in Vlaanderen, die ook tewerkstelling genereren en neemt de export, het aantal exporterende bedrijven evenals het exportaandeel buiten Europa toe.		3.1, 3.2, 3.3	**Groei: een slim en welvarend Vlaanderen.** Hierdoor behouden we sterke en competitieve bedrijven in tal van sectoren en kunnen we (nieuwe) bedrijven laten doorgroeien. Dit zorgt er ook voor dat de werkgelegenheid hoog blijft en dat bepaalde diensten- en productieactiviteiten opnieuw naar het centraal gelegen Vlaanderen worden gehaald. De ondernemingen hebben zo hun inbedding in het internationale economische weefsel verder uitgebouwd en daarmee de slagkracht van de gehele Vlaamse economie verhoogd. **De regionale en ruimtelijke troeven versterken**: Door zijn dichtheid en centrale ligging beschikt Vlaanderen over unieke ruimtelijke troeven (wereldhavens, lokale en internationale bereikbaarheid, nabijheid internationale instellingen, bevolkingsdichtheid, een dens netwerk van universiteiten en wetenschappelijke instellingen) die een aantrekkingskracht kunnen vormen voor diverse profielen en economische activiteiten, en voor reshoring van bestaande maakindustrieën (bv. voor 3D-printing). Het is essentieel om deze troeven verder te versterken tegen 2030 door het verbeteren van de ruimtelijke vestigingsfactoren voor het huisvesten van economische en maatschappelijke activiteiten. Zorgen voor een moderne topinfrastructuur is daarbij essentieel.

				Starters, doorgroei en ondernemerschap ondersteunen: Een gunstig, stabiel, rechtszeker en efficiënt ondernemings- en investeringsklimaat voor een duurzame, toekomstgerichte economie bevordert niet alleen de opstart van nieuwe ondernemingen, maar ondersteunt ook de toekomstgerichte transformatie van het bestaande industriële potentieel, de doorgroei en internationalisering van ondernemingen, faciliteert continuïteit en overdracht van ondernemingen en trekt buitenlandse investeringen aan. Dat impliceert zowel het wegwerken van bestaande drempels door vereenvoudiging van regelgeving en vermindering van administratieve lasten (o.a. door doorgedreven digitalisering), de ondersteuning van het investeringsklimaat voor nieuwe activiteiten (start-ups, living labs, voorbeeldbedrijven en –activiteiten, nieuwe businessmodellen) door bijvoorbeeld ruimte voor experimenteren en leren in regelluwe zones, als voldoende beschikbaarheid van kwantiteit en kwaliteit van high-tech skills, financieel kapitaal (vnl. voor KMO's) en alternatieve financiering…
24	Tegen 2030 is in Vlaanderen de ondernemerschapscultuur breed gedragen, stijgt het aantal starters en neemt het aantal snelgroeiende ondernemingen sterk toe.		5.1, 5.2, 3.3	**Starters, doorgroei en ondernemerschap ondersteunen**: Starters zorgen in belangrijke mate voor dynamiek in de economie. Grenzen tussen economische statuten en structuren vervagen en steeds meer mensen zetten zelf activiteiten op of werken in losser dienstverband. Ondernemingszin (het vermogen om in een bepaalde situatie kansen te zien en initiatieven te bedenken, creativiteit, samenwerking, zin voor initiatief …) en ondernemerschap (grenzen verleggen, iets nieuws scheppen, iets duurzaams voortbrengen dat tot de kwaliteit van het leven bijdraagt) worden dan ook cruciale vaardigheden in 2030. Ook doorgroei blijft belangrijk: binnenlandse en internationale doorgroei van ondernemingen, met behoud van hun beslissingscentrum in Vlaanderen, bevordert de ontwikkeling in eigen regio van strategische ondernemersvaardigheden, economische activiteit en werkgelegenheid.
25	Tegen 2030 is Vlaanderen koploper in de digitale economie en maatschappij, ondersteund door een volledig uitgerolde state-of-the-art digitale infrastructuur.		1.1, 4.2, 4.3	**De digitalisering en automatisering omarmen**: De digitale samenleving is in volle ontwikkeling. Ze leidt tot ingrijpende transformaties in de hele economie en samenleving. Ook de overheid heeft hierin een belangrijke opdracht, o.a. om bedrijven aan te moedigen nieuwe digitale technologieën te integreren, een digitale e-infrastructuur van wereldniveau te realiseren (mobiele breedband, internet, volgende-generatie netwerken …) en te zorgen

			Niet: infrastructuur	voor een optimaal klimaat voor open data, voor de ontwikkeling van digitale diensten en voor baanbrekend ict-onderzoek. **De digitalisering en automatisering omarmen**. Technologische 'readiness' op dit terrein realiseren vereist de juiste management- en ondernemerschapscapaciteiten in ondernemingen om in te spelen op de groeikansen en een verdere digitalisering van organisatie en bedrijfsprocessen (o.a. een integratie van IT-, bedrijfsstrategie en operationeel beheer). De overheid heeft tevens een voortrekkersrol te spelen door toepassing van vernieuwende concepten en technologieën in de eigen dienstverlening en bij overheidsopdrachten en aanbestedingen. Binnen de overheid zelf is ICT een cruciale 'driver' voor verandering en vernieuwing. Het vormt vaak de noodzakelijke onderbouw voor hervormingsprojecten, zorgt voor een nieuwe meer klantgerichte 'interface' met burgers en bedrijven (bv. digitaal loket, e-notification, e-tendering) en is een belangrijke hefboom voor innovaties, nieuwe diensten en meer betrokkenheid van gebruikers (bv. open data, automatische toekenning van rechten). Dit vergt een meer strategische benadering van het ICT-, data- en informatiebeleid en de uitbouw van één geïntegreerd databeheerssysteem waarop de databeheerssystemen van de diverse beleidsdomeinen, beleidsniveaus en andere relevante data-beherende actoren kunnen inhaken. Omdat niet iedereen even digitaal vaardig is, blijven omkaderende maatregelen en permanente aandacht voor e-inclusie nodig. **Starters, doorgroei en ondernemerschap ondersteunen.** Het impliceert ook zorgen voor een duidelijk speelveld en level-playing-field tussen oude en nieuwe spelers zodat er een fair concurrentiespel en adequate sociale bescherming blijft, alsook het waakzaam opvolgen van de kostenontwikkelingen op het vlak van energieprijzen en loonkosten. Flankerend beleid moet er voor zorgen dat Vlaanderen als regio maximaal concurrentieel kan blijven.

26	Tegen 2030 versterken we onze economie door de multimodale bereikbaarheid van Vlaanderen te verbeteren. Het vervoersnetwerk is toekomstbestendig met optimaal verknoopte en slimmere infrastructuur. Een sterk netwerk van verschillende modi vormt het mobiliteitssysteem dat de gebruiker gecombineerd aanwendt naar gelang zijn of haar vervoersvraag.		6.1, 6.2, 6.3, 6.4, 6.5	**De regionale en ruimtelijke troeven versterken:** Zorgen voor een moderne topinfrastructuur is daarbij essentieel. De economie en samenleving worden immers in belangrijke mate geschraagd door collectieve infrastructuur. Die bepaalt mee de aantrekkingskracht van regio's. Een fysieke en digitale topinfrastructuur zijn nodig op het vlak van multimodaal transport, telecom (bv. hoge snelheid breedband), energie (productiepark, elektriciteitsnetten, interconnectie, energieopslag, warmtenetten), aantrekkelijke bedrijfsterreinen met geïntegreerde functies (zoals geïntegreerd beheer of parkmanagement), onderzoeksinfrastructuur en gebouwen. Nieuwe technologieën zoals 3D-printing zorgen er ook voor dat productielijnen opnieuw in Vlaanderen kunnen staan, dicht bij logistieke knooppunten. Het is daarom belangrijk dat Vlaanderen een logistieke draaischijf blijft en over een excellente, congestie-arme multimodale mobiliteitsinfrastructuur beschikt. Een moderne topinfrastructuur impliceert acties op heel wat terreinen: verslimming van bestaande infrastructuur (smart grids, laadpalen voor elektrische voertuigen, inplanting hernieuwbare energie, intelligente transportsystemen …), koppelen van infrastructuur (Connecting Europe Facility-strategie) en verzekeren van interoperabiliteit en interconnectiviteit van infrastructuur, stimuleren van alternatieve (collectieve) transportmodi, ketenmobiliteit en een toegankelijk, efficiënt en kwaliteitsvol openbaar vervoer als onderdeel van een duurzame stedelijke mobiliteit, aanpassen van bestaande infrastructuurnetwerken en leidingnetten van ICT, energie, water enz. voor zowel grootschalige stromen als voor lokale en flexibele kleinschalige productie en consumptie (maatschappelijke initiatieven), aandacht voor actief preventiebeleid (bv. inzake gezondheid en welzijn, milieu, verkeersveiligheid …).
27	Tegen 2030 heeft de Vlaamse industrie een belangrijk aandeel in de economie en is de aanpassing van de Vlaamse industrie, die zich toespitst op innovatieve goederen en diensten met een hoge toegevoegde waarde, een feit.		1.1, 4.1, 4.2, 4.3, 8.3, 8.4, 16.3	**Het maximale halen uit innovatie en de kenniseconomie**: Innovatie is cruciaal voor de oplossing van een hele reeks maatschappelijke vraagstukken nu en in de toekomst en is tegelijkertijd de belangrijkste drijver voor economische groei. Opbouw van kennisgebaseerd kapitaal (KBC), kenniscreatie en O&O&I vormen dé voedingsbodem voor verdere innovaties. Wendbaar inspelen op de wijzigende technologieomgeving en beschikken over een state-of-the-art productieapparaat zijn belangrijke voorwaarden om in 2030 bij de

				wereldtop te blijven, de Vlaamse kennis, productie en technologie lokaal te verankeren en een sterke industrie en maaksector te behouden. Daarom is er nood aan een ambitieus innovatie- en industriebeleid dat helpt om nieuwe goederen en diensten te ontwikkelen, innovatie aan te moedigen en industriële processen om te vormen, onder andere via het stimuleren van strategische speerpuntclusters die belangrijk zijn voor de Vlaamse economie en internationaal/exportpotentieel hebben alsook het initiëren en het opschalen van cross-sectorale 'slimme en duurzame' innovaties.
28	Tegen 2030 is de vertraging van de productiviteitsgroei ongedaan gemaakt en scoren we hoger dan het Europese gemiddelde.		1.2, 1.3	**Groei: een slim en welvarend Vlaanderen**: Een performante economie presteert uitstekend en wordt slim en toekomstgericht uitgebouwd, zodat ons concurrentievermogen structureel verbetert en een werkgelegenheid met volwaardige, werkbare jobs blijvend wordt gegarandeerd. Dat vereist een hoge productiviteit en een hoge werkzaamheids- en werkbaarheidsgraad, ondanks de vergrijzende Vlaamse bevolking, en wordt ondersteund door een groot innovatievermogen, een positieve ondernemerscultuur en een krachtig competentiebeleid. **Het maximale halen uit innovatie en de kenniseconomie**: Verder blijft het versterken van de innovatie en productiviteitsgroei in de dienstensector belangrijk aangezien die in de toekomst aan belang zal winnen als gevolg van de vergrijzing, globalisering, digitalisering ... Kwaliteit en productiviteit zijn ook hier belangrijk (o.a. in het licht van hun rol in global value chains) en kunnen aangemoedigd worden door voldoende concurrentie mogelijk te maken, innovatie te stimuleren en te zorgen voor een wijdverbreide introductie van digitale technologieën.
29	Op korte termijn groeit de besteding aan onderzoek en ontwikkeling naar 3% van het BBP, waarbij het aantal onderzoeks- en ontwikkelingswerkers sterk toeneemt, en daarna verbeteren we onze relatieve positie ten opzichte van de top van Europa.		4.1, 4.2, 4.3, 4.4	**Het maximale halen uit innovatie en de kenniseconomie:** Innovatie is cruciaal voor de oplossing van een hele reeks maatschappelijke vraagstukken nu en in de toekomst en is tegelijkertijd de belangrijkste drijver voor economische groei. Opbouw van kennisgebaseerd kapitaal (KBC), kenniscreatie en O&O&I vormen dé voedingsbodem voor verdere innovaties. **Het maximale halen uit innovatie en de kenniseconomie**: het stimuleren van strategische speerpuntclusters die belangrijk zijn voor de Vlaamse economie en

				internationaal/exportpotentieel hebben alsook het initiëren en het opschalen van cross-sectorale 'slimme en duurzame' innovaties. Er is een open innovatiecultuur nodig, gedreven door nauwe (onderzoeks)samenwerking tussen harde en zachte (onderwijs, zorg) sectoren, grote ondernemingen en KMO's, het bedrijfsleven (industrie) en top-kennisinstellingen en gericht op het beantwoorden van economische en maatschappelijke uitdagingen. Innovatie moet daarbij vanuit een ruime bril benaderd worden, zowel inhoudelijk als naar doelgroep: aandacht voor technologische innovaties (producten en technologieën) én niet-technologische innovaties (businessmodellen, marktbenaderingen, arbeidsorganisatorische aspecten, financieringskanalen …) alsook aandacht voor niet-kennisintensieve bedrijven (zgn. innovatievolgers). Verder blijft het versterken van de innovatie en productiviteitsgroei in de dienstensector belangrijk aangezien die in de toekomst aan belang zal winnen als gevolg van de vergrijzing, globalisering, digitalisering ... Kwaliteit en productiviteit zijn ook hier belangrijk (o.a. in het licht van hun rol in global value chains) en kunnen aangemoedigd worden door voldoende concurrentie mogelijk te maken, innovatie te stimuleren en te zorgen voor een wijdverbreide introductie van digitale technologieën. Ook in de publieke sector moet verder werk gemaakt worden van innovatie (cf. 'the innovation imperative' van de OECD) en dit op minstens vier terreinen: mensen (competenties, cultuur, leiderschap …), kennis (data, openheid, leren …), werkwijzen (dienstverlening, structuren, samenwerking, partnerschappen …) en regels (regelgeving en procedures, budgettering, projectmanagement …). **Starters, doorgroei en ondernemerschap ondersteunen:** Dat impliceert zowel het wegwerken van bestaande drempels door vereenvoudiging van regelgeving en vermindering van administratieve lasten (o.a. door doorgedreven digitalisering), de ondersteuning van het investeringsklimaat voor nieuwe activiteiten (start-ups, living labs, voorbeeldbedrijven en –activiteiten, nieuwe businessmodellen) door bijvoorbeeld ruimte voor experimenteren en leren in regelluwe zones, als voldoende beschikbaarheid van

				kwantiteit en kwaliteit van high-tech skills, financieel kapitaal (vnl. voor KMO's) en alternatieve financiering… **De circulaire samenleving uitbouwen.** Inzetten op een circulaire economie moet ook toelaten om de opgebouwde expertise internationaal te valoriseren en de koploperspositie op het vlak van recyclage en hergebruik en van ontwikkeling van hoogwaardige gerecycleerde afvalstoffen te versterken. De havens en logistieke sector kunnen verder uitgebouwd worden als schakels in materiaalstromen, hergebruik, herstel en recyclage.
30	In 2030 voeren alle ondernemingen en organisaties een strategisch competentiebeleid.		11.4	**Talenten en competenties voor de toekomst ontwikkelen en valoriseren.** Om zoveel mogelijk personen kansen te geven op de arbeidsmarkt moet er verder ingezet worden op de erkenning van doorheen de loopbaan verworven competenties, op verkorte, flexibele leerlijnen, een toegankelijk vormings- en opleidingsaanbod voor volwassenen, enz. Ook bij aanwerving is het belangrijk om meer aandacht te hebben voor competenties.
31	Tegen 2030 is de energiekost voor de bedrijven op een eenzelfde concurrentieel niveau met de ons omringende landen.		7.1 Niet specifiek voorzien	**Het energiesysteem transformeren.** Voor de energiesector moet een langetermijnvisie worden uitgewerkt die Europees is ingebed en die gericht is op een verzekerde energievoorziening tegen betaalbare prijzen en een maximale integratie van hernieuwbaar energie in de energiemix. **Starters, doorgroei en ondernemerschap ondersteunen.** Het impliceert ook zorgen voor een duidelijk speelveld en level-playing-field tussen oude en nieuwe spelers zodat er een fair concurrentiespel en adequate sociale bescherming blijft, alsook het waakzaam opvolgen van de kostenontwikkelingen op het vlak van energieprijzen en loonkosten. Flankerend beleid moet er voor zorgen dat Vlaanderen als regio maximaal concurrentieel kan blijven. Niet expliciet voorzien
…binnen de ecologische grenzen van de planeet				
	2030-doelstellingenkader	**SDG**	**Pact 2020**	**Platformtekst 2030**

32	Tegen 2030 sluiten we zoveel mogelijk kringlopen in functie van een circulaire economie en zijn de koolstofvoetafdruk en materialenvoetafdruk van de Vlaamse consumptie afgenomen in verhouding met de levenskwaliteit en zijn de voedselverliezen in Vlaanderen met 30% verminderd.		8.1, 8.2, 8.3, 14.3 Niet: voedselverliezen	**Duurzaamheid: een duurzaam Vlaanderen**. Duurzaamheid betekent dat onze economie en samenleving zich ontwikkelen op een wijze die op langere termijn stand houdt. Dit vergt een kritische kijk op wat en hoe we vandaag produceren en consumeren, bouwen en wonen, ontspannen en verplaatsen. Er moeten belangrijke stappen worden gezet naar een circulaire samenleving met een zo laag mogelijke grondstof-, energie-, materiaal- en ruimtegebruik en een zo beperkt mogelijke impact op milieu en natuur in Vlaanderen en de rest van de wereld. **De circulaire samenleving uitbouwen.** In een circulaire economie wordt slim omgegaan met grondstoffen, materialen, energie, water en voedsel door zowel de technische als biologische kringlopen maximaal te sluiten. Welvaart en welzijn kunnen zo worden gerealiseerd met significant minder grondstoffen en kritieke materialen. De economie wordt dan minder afhankelijk van grondstoffen/hulpbronnen en minder gevoelig voor schommelingen in aanbod en prijzen. In een circulaire economie moet er bijzondere aandacht gaan naar de inventarisatie en opvolging van kritische/schaarse voorraden aan grondstoffen, materialen, energie, water en voedsel, het efficiënt omgaan met die voorraden en de verdeling ervan. Dit kan een interessant vertrekpunt zijn om ook voor andere uitdagingen in termen van cirkels, kringlopen, hergebruik en voorraden te denken. Voorbeelden zijn multifunctioneel gebruik van infrastructuur (bv. scholen in de vakanties), delen van apparaten en rollend materiaal (bv. van zelfrijdende auto's), hergebruik van deskundigheid (bv. deskundigheid uit veld terug in het onderwijscircuit steken), investeringen in menselijk kapitaal (inclusief beleid, activering, preventieve gezondheid …). **Het energiesysteem transformeren.** De risico's van klimaatverandering, van uitputting en kwaliteitsverlies van natuurlijke hulpbronnen en ecosysteemdiensten en van de afhankelijkheid van energie, - en grondstoffen en (kritieke) materialen nemen toe, maar er liggen ook kansen in de ombouw van het energiesysteem en het sluiten van kringlopen. Dit impliceert dat het energie- en materialengebruik drastisch vermindert, de energievoorziening vergroent en er geïnvesteerd wordt in het behoud en herstel van de voorraad aan natuurlijke grond- en hulpbronnen.

				Niet: voedselverliezen
33	Tegen 2030 is de genetische diversiteit in stand gehouden van zaden, cultuurgewassen en gefokte en gedomesticeerde dieren en hun in het wild levende verwanten, en worden de voordelen afkomstig van het gebruik van genetische hulpbronnen en daaraan gekoppelde traditionele kennis eerlijk en billijk gedeeld.		15.1, 15.2	Niet
34	Tegen 2030 het aantal getroffenen aanzienlijk verminderen en in aanzienlijke mate de economische impact, inclusief rampschade aan kritische infrastructuur en ontwrichting van basisdiensten, die veroorzaakt wordt door weersomstandigheden en klimaatgerelateerde rampen, waarbij de klemtoon ligt op het beschermen van de armen en van mensen in kwetsbare situaties, het responsabiliseren en ondersteunen van de betrokken sectoren en op het beschermen tegen armoede veroorzaakt door weeromstandigheden en klimaatgerelateerde rampen.		14.6, 13.3	Niet
35	Tegen 2030 komen tot een milieuvriendelijk beheer van chemicaliën en van alle afval gedurende hun hele levenscyclus, en de uitstoot aanzienlijk beperken in lucht, water en bodem om hun negatieve invloeden op de menselijke gezondheid en het milieu zoveel mogelijk te beperken.		8.1, 14.1, 14.2, 14.3	**Het energiesysteem transformeren.** In 2030 zal de CO2-uitstoot substantieel lager moeten liggen dan nu, ook in uitvoering van het recente VN-klimaatakkoord afgesproken in Parijs. Dit vergt een verregaande transformatie van de energievoorziening en de hertekening van tal van bestaande productie- en consumptiepatronen in industrie, handel, transport, huishoudens… De klemtoon moet liggen op energiebesparing en energie-efficiëntie. Dat geldt voor alle sectoren, inclusief de industrie maar gelet op het onbenutte potentieel in het bijzonder ook voor gebouwen (o.a. door collectieve aanpak zoals wijkrenovatie en toepassing inzichten uit de gedragseconomie) en mobiliteit (bv.

				verplaatsingen vermijden, openbaar vervoer, gedeeld gebruik, energiezuinige voertuigen en alternatieven …). **De circulaire samenleving uitbouwen.** Inzetten op een circulaire economie moet ook toelaten om de opgebouwde expertise internationaal te valoriseren en de koploperspositie op het vlak van recyclage en hergebruik en van ontwikkeling van hoogwaardige gerecycleerde afvalstoffen te versterken. De havens en logistieke sector kunnen verder uitgebouwd worden als schakels in materiaalstromen, hergebruik, herstel en recyclage.
36	Tegen 2030 is gegarandeerd dat mensen overal in de mogelijkheid zijn om duurzame keuzes te maken, dat ze daarbij beschikken over relevante en handzame informatie en zich bewust zijn van levensstijlen die in harmonie zijn met de natuur, en dat hun omgeving en de omstandigheden maken dat de duurzame keuze, de meest logische en eenvoudige keuze is.		Niet	**Het energiesysteem transformeren:** In 2030 zal de CO2-uitstoot substantieel lager moeten liggen dan nu, ook in uitvoering van het recente VN-klimaatakkoord afgesproken in Parijs. Dit vergt een verregaande transformatie van de energievoorziening en de hertekening van tal van bestaande productie- en consumptiepatronen in industrie, handel, transport, huishoudens … Dat kan door op een slimme manier in te zetten op gedragswijziging en nieuwe technologieën, rekening houdend met de leercurves van die technologieën. De klemtoon moet liggen op energiebesparing en energie-efficiëntie. Dat geldt voor alle sectoren, inclusief de industrie maar gelet op het onbenutte potentieel in het bijzonder ook voor gebouwen (o.a. door collectieve aanpak zoals wijkrenovatie en toepassing inzichten uit de gedragseconomie) en mobiliteit (bv. verplaatsingen vermijden, openbaar vervoer, gedeeld gebruik, energiezuinige voertuigen en alternatieven …). **Bottom-up beleid aanzwengelen en versterken.** Een bottom-up aanpak houdt ook in dat via o.a. gedragseconomische inzichten maximaal wordt ingespeeld op wat ondernemers, organisaties en mensen werkelijk in beweging brengt en wat hen hindert bij bijvoorbeeld leren, zorgen, investeringen, energiebesparing, aanwervingen enz. Daardoor is effectiever en efficiënter beleid mogelijk. Het kan ook zorgen voor vernieuwende oplossingen waarbij actoren (ook vrijwillig) bereid zijn om bepaald gewenst gedrag te stellen, niet (louter) vanuit een verplichting of een financiële stimulans maar eerder vanuit individuele doelen en behoeften (zingeving, engagement, …). Dat vergt wel generieke kennis die vervolgens voor diverse domeinen inzetbaar is.

				Niet expliciet: duurzaamheidsbewustzijn, informatie en sensibilisering
37	Tegen 2030 heeft iedere watergebruiker via een transparante en redelijke prijs optimaal toegang tot water. De kwaliteit en betaalbaarheid van drinkwater voor de burger blijft gegarandeerd, ook voor de kwetsbare groepen.		Niet	Niet
38	Tegen 2030 is de waterverontreiniging verder beperkt en is de hydromorfologie hersteld zodat het behalen van de goede toestand in de meeste Vlaamse waterlopen en grondwaterlagen mogelijk is, als cruciale opstap naar een robuust watersysteem en als bijdrage aan de bescherming van het marien milieu.		14.1, 14.5, 14.6	Niet
39	Tegen 2030 is de waterbevoorrading veilig gesteld door enerzijds de oppervlaktewater- en grondwatervoorraden te beschermen en voldoende ruimte en opslag voor water te voorzien, en anderzijds verspilling te vermijden, alternatieve waterbronnen maximaal te benutten en waterhergebruik aan te moedigen.		Niet	Niet
40	Tegen 2030 is de visvangst op een doeltreffende manier gereguleerd en is een einde gemaakt aan overbevissing, aan illegale, niet-aangegeven en ongereguleerde visserij en aan destructieve visserijpraktijken, en zijn op wetenschap gebaseerde beheerplannen geïmplementeerd om de visvoorraden zo snel mogelijk te herstellen, op zijn minst op niveaus die een maximale duurzame opbrengst kunnen garanderen zoals bepaald door hun biologische kenmerken.		Niet	Niet
41	Tegen 2030 zijn de ecosystemen en hun diensten en biodiversiteit minstens behouden, is de aftakeling van de natuurlijke leefgebieden ingeperkt en zijn met uitsterven bedreigde soorten beschermd.		15.1, 15.2, 15.3, 14.6	Niet

42	Tegen 2030 is gegarandeerd en aangetoond dat alle openbare bossen en 50% van de private bossen volgens de nieuwe criteria geïntegreerd natuurbeheer worden beheerd en dat Vlaanderen in verhoogde mate bijdraagt tot de bevordering van duurzaam bosbeheer en de vermindering van ontbossing op wereldniveau.		15.3	Niet
43	Tegen 2030 mag er in Vlaanderen netto geen gedegradeerde grond meer bijkomen.		Niet	Niet
44	Tegen 2030 krijgen nieuwe invasieve soorten geen kans om zich te vestigen en worden aanwezige invasieve exoten bestreden of onder controle gehouden om hun impact te voorkomen of te beperken.		15.2	Niet
…met een open en wendbare overheid in partnerschap				
	2030-doelstellingenkader	**SDG's**	**Pact 2020**	**Platformtekst 2030**
45	In 2030 heeft Vlaanderen op alle niveaus doeltreffende, verantwoordelijke, eenvoudige, slanke en transparante instellingen. met oog voor participatieve en representatieve besluitvorming.		19.1, 18.1, 18.2	**Zorgen voor een performante en wendbare overheid.** Er moet verder werk worden gemaakt van een overheid die klant- en oplossingsgericht, laagdrempelig, snel en tegen minimale administratieve kosten en lasten op efficiënte wijze beleid en wetgeving ontwikkelt en diensten verleent aan burgers en ondernemingen in ruime zin. Alle diensten en instrumenten moeten gestroomlijnd, op maat en zo gebruiksvriendelijk en transparant mogelijk aangeboden worden. Beleid en regelgeving moeten coherent zijn, en 'evidence based' en via co-creatie opgemaakt worden in transparante, kwaliteitsvolle beleidsvoorbereidende processen. Hun effectiviteit en efficiëntie moeten regelmatig geëvalueerd worden. Intense samenwerking en afstemming tussen beleidsdomeinen en tussen bestuurslagen (lokaal, regionaal, federaal, Europees, internationaal) is essentieel. Een belangrijke taak van de overheid zal alleszins zijn om transities in de economie en samenleving te begeleiden, te ondersteunen en waar nodig mee te sturen. Nieuwe verdienmodellen en marktactoren moeten de nodige kansen krijgen. Cruciaal daarin wordt

				de wendbaarheid en snelheid waarmee de overheid reageert of anticipeert op ontwikkelingen.
46	Op alle beleidsniveaus wordt het beleid getoetst aan de duurzame-ontwikkelings-doelstellingen zodat het bijdraagt aan de realisatie ervan tegen 2030.		18.3	**Zorgen voor een performante en wendbare overheid.** Dit alles moet aangemoedigd en opgevolgd worden door regelmatige benchmarking van de verschillende kerntaken met landen waar de overheid goed werkt en een hoge prijs/belastingen-kwaliteitsverhouding realiseert. **Dataplatformen opzetten voor een beter beleid en maatschappelijk debat en voor de ontwikkeling van nieuwe diensten.** Het maatschappelijk debat en beleid moeten gevoed kunnen worden door kwalitatieve toekomstverkenningen ('forward-' en 'outward' looking), scenariodenken (wat als…) en informatie ('evidence') uit monitoring en beleidsevaluaties. De uitbouw van één geïntegreerd databeheerssysteem is daarbij cruciaal (cf. supra). Het moet ook toelaten om veel verregaander data te koppelen, de dienstverlening te verbeteren en de ontwikkeling van nieuwe diensten (ook door derden) te bevorderen. **Een effectieve en efficiënte sociale bescherming en preventie uitbouwen.** Vlaanderen moet een actief multidimensionaal preventiebeleid voeren op verschillende domeinen: gezondheid en welzijn, werkbaar werk, milieu (bv. micropolluenten, hormonen in afvalwater, stookgedrag …), verkeersveiligheid, wonen (bv. binnenluchtkwaliteit), mobiliteit (bv. lokale luchtkwaliteit), sport, onderwijs, landbouw (bv. voedselveiligheid en -kwaliteit), zorg (integrale aanpak, …), telecommunicatie (straling), veiligheidsbeleid … Op basis van een verfijnd en performant geïntegreerd monitoring- en screeningsysteem van de verschillende risico's op de diverse domeinen moeten acties worden uitgewerkt, enerzijds gericht op het sensibiliseren van de persoonlijke verantwoordelijkheid en anderzijds gericht op het optimaliseren van relevante omgevingsfactoren (infrastructuur, inspectie...).
47	Vlaanderen bevordert doeltreffende openbare, publiek-private en maatschappelijke partnerschappen die bijdragen aan de realisatie van de duurzame-ontwikkelings-doelstellingen tegen 2030 binnen en buiten Vlaanderen.		19.1, 19.3, 19.4	**Netwerken uitbouwen en co-creatie en sociale dialoog stimuleren.** De vooropgestelde toekomstvisie realiseren vergt een 'vierde P': die van 'Partnerships'. Het betreft de rol en verantwoordelijkheden die alle actoren in de samenleving hebben om er samen de schouders onder te zetten en ermee aan de slag te gaan. De inspanningen en vernieuwingen die nodig zijn, zijn een gedeelde verantwoordelijkheid van alle actoren. Ze

				zullen niet van de ene op de andere dag en niet zonder kosten of moeite gerealiseerd kunnen worden. Ze vergen gerichte keuzes, volgehouden inspanningen en een slim flankerend beleid, die enkel kans maken als de neuzen in dezelfde richting staan. Geen enkele partij is alleen in staat om de complexe maatschappelijke vraagstukken alleen op te lossen. Daarom is het bijzonder belangrijk om de sociale dialoog en de maatschappelijke interactie en participatie te versterken. Verder lijkt het aangewezen om een kader voor moderne netwerkaanpakken uit te werken. Samenwerking tussen verschillende domeinen en niveaus, tussen verschillende actoren en organisaties is voor veel uitdagingen cruciaal om vooruitgang te kunnen boeken. Hoe die samenwerking vorm krijgt, kan sterk uiteenlopen, van bilaterale samenwerkingsverbanden tot heel complexe netwerkaanpakken. Er is meer kennis nodig over hoe netwerken werken en over hoe nieuwe netwerken opgebouwd kunnen worden of bestaande netwerken aangewend kunnen worden voor de realisatie van de diverse maatschappelijke doelstellingen.
48	Tegen 2030 levert Vlaanderen inspanningen om haar bijdrage aan de 0,7% norm in het kader van ontwikkelingssamenwerking te realiseren.		2.5	Niet
49	Tegen 2030 is er een verschuiving binnen de overheidsuitgaven naar investeringen, waardoor Vlaanderen inzake publieke investeringen bij de top van Europa hoort.		19.1, 19.2, 19.3	**De regionale en ruimtelijke troeven versterken.** Daarnaast moet de geïntegreerde infrastructuurwerking ook op macro-vragen een eenduidig antwoord bieden: bv. inzake de rol van publieke investeringen in het kader van economische groeiversterking of begrotingsbeleid, de aangewezen financieringswijze van publieke investeringen, de verhouding tussen publieke en private en semi-publieke investeringen, enz. Niet begroting als topic